

Kakva je evropska strategija Vlade Srbije

Vlada Srbije usvojila je Nacionalnu strategiju Srbije za priključenje EU-u koja treba da postane osnov za donošenje nacionalnih programa za sprovođenje temeljnih reformi i usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa pravnim okvirima Evropske unije. Dokument od oko 200 strana, na čijoj je izradi radilo na stotine najuglednijih stručnjaka, usvojen je u trenutku kada se iz Brisela sve češće čuje da će kriterijumi za buduća proširenja biti stroži. Drugu tribinu od ukupno pet tribina koje organizujemo u saradnji sa Fondacijom "Fridrih Ebert", "Vreme" je posvetilo obavezama koje je Vlada Srbije preuzela usvajanjem ovakvog državnog dokumenta i svim teškoćama koje Srbiju čekaju na putu ka EU-u. Na tribini su učestvovali Milica Đilas, koordinatorka izrade Strategije, Miroljub Labus, potpredsednik Vlade Republike Srbije, Gordana Matković, istraživač Centra za liberalno-demokratske studije, i Dušan Lopandić, pomoćnik ministra za ekonomske odnose sa inostranstvom Vlade Republike Srbije. Tribinu je vodila Duška Anastasijević, novinarka nedeljnika "Vreme".

FOTOGRAFIJE: A. ANDIĆ

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: Nacionalna strategija ima oko dve stotine strana, znači otprilike kao i ovaj Ustav Evropske unije koji je ovako neslavno propao, ali mislim da je tu svim paralelama kraj. Kada pogledate spisak stručnjaka koji su učestvovali u izradi Nacionalne strategije, odmah pomislite kako mora da je bilo teško koordinisati rad posebnih timova s jedne strane, a zatim veliko znanje pretočiti u jedan koherentan dokument. Zato najpre želim da dam reč Milici Đilas, koja je bila koordinator ovog poduhvata i pozivam je da nam kaže kako je uopšte došlo do toga da se okupi jedan vrlo impozantan tim naših stručnjaka iz svih oblasti života, i zašto tek danas imamo prvi dokument ovakvog značaja, kada sve vlade posle oktobra 2000. ističu kao prioritet priključenje naše zemlje EU-u.

MILICA ĐILAS: Najpre da kažem nešto o tome kako je tekao proces izrade Strategije, čemu bi ona trebalo da posluži i šta je njen osnovni cilj.

Sama strategija - to je vrlo bitno - jeste dokument čiju izradu od nas nije zahtevala Evropska unija. Znači, to nije dokument koji je EU tražila od nas i mi Strategiju nismo proizveli kao odgovor na zahteve iz Brisela. To ovoga puta nije slučaj. Ideja da se izradi Strategija pojavila se još za vreme mandata prethodne vlade. Međutim, negde u prvom kvartalu prošle godine, znači za vreme mandata ove vlade, odabrani su i izvođači koji su ovom poslu pristupili na tenderu i urađen je najveći deo posla. Šta mislim kada kažem da je urađen najveći deo posla?

Prvo je tim stručnjaka koji je odabran na tenderu (a to je jedan konzorcijum koji je predvodio Ekonomski institut, u kome su se još nalazili Fakultet politički nauka, Beogradski centar za ljudska prava, Centar za pravo Evropske unije iz Kragujevca, kome se kasnije pridružio i Institut za uporedno pravo iz Beograda) proizveo teze za izradu nacionalne strategije, jedan dokument od oko šezdesetak strana. Ove teze su predložene na dva stručna skupa. Prvi skup okupio je domaće eksperte, drugi je okupio međunarodne eksperte koji nisu učestvovali u izradi tih teza. Želja je bila da rasprava proizvede što više komentara od kojih su mnogi razrađeni u tekstu i da pokušamo da te

teze postavimo na neki bolji način, kako bi i konačna verzija Strategije bila kvalitetnija.

Nakon toga, sa komentarima, autori su nastavili rad i dobili smo prvi nacrt, nekakav radni tekst strategije. Onda smo išli drugom logikom. Nismo ponovo pozivali stručnjake koji nisu učestvovali u radu ove prve verzije, nego smo se obratili administraciji. Znači, ta prva verzija poslata je ljudima koji rade u ministarstvima i raznim drugim državnim institucijama i organima da je pročitaju, pogledaju, daju komentare, ispravke, na neki način usklade to sa svakodnevnim životom.

Zatim smo održali seriju okruglih stolova, gde smo sučeljavali mišljenja autora i onih koji rade u administraciji. Znači, u toj interakciji došli smo do nečega što je bilo približno završnoj verziji teksta. Naravno, sama kancelarija za pridruživanje EU-u uradila je konačnu redakciju teksta, na neki način usaglasila sve te komentare koji su se razlikovali po stilu, načinu pisanja, obuhvatu, idejama i dala nešto što na kraju predstavlja konačnu verziju strategije.

Konačno, krajem maja održali smo veliki okrugli sto na kome su ponovo učestvovali predstavnici različitih organizacija, domaćih i stranih, a koji nisu učestvovali u izradi strategije. Na kraju smo uključili i njihove komentare. Nakon uključivanja tih komentara, Strategiju je na preporuku Saveta za evropske integracije Republike Srbije 17. juna usvojila Vlada Republike Srbije.

Proces je, kao što ste videli, bio zaista sveobuhvatan i mislim da je to jedan od njegovih važnih kvaliteta, jer je zaista u procesu bilo širokih konsultacija. Zbog toga je možda proces izrade Strategije i trajao toliko. Jer, kad ste uključili toliko ljudi kasnije, kada je sve to trebalo da svodite, da tako kažem, u jedan tok, u jedno korito, to zaista nije bilo lako.

Tako smo dobili dokument koji ima preko dvesta strana. Mi smo čekali da ga vlada usvoji da bismo na osnovu te konačne verzije mogli da izradimo sažetak. Verujem da to neće prelaziti pedesetak strana i da će to biti verzija sa kojom će se najviše operisati, jer nema svako vremena, a ni interesovanja, da čita tih dvesta strana.

EU KAO SAVEZNIK

Šta je bio cilj izrade ovog dokumenta? Na početku sam rekla da dokument nije odgovor na neki zahtev Evropske komisije ili Evropske unije uopšte, da je to rezultat shvatanja unutar Srbije da je potreban ovakav dokument. Zašto je potreban? Zato da bi Srbija na neki način pokazala vlasništvo, autorstvo u procesu evropskih integracija. Svi ti zahtevi s kojima se srećemo na putu ka EU - bilo da su politički, bilo da su ekonomski, bilo da su u oblasti administrativnih kapaciteta - u ovom trenutku se preklapaju sa onim što je potrebno za uspešno sprovođenje ekonomske i političke tranzicije u Srbiji. Prema tome, važno je istaći da to što od nas traži EU nije naš konačan cilj, nego je to sredstvo koje nama omogućava da dođemo do konačnog cilja, a taj konačni cilj je transformacija srpskog društva u jedno moderno demokratsko društvo sa funkcionalnom tržišnom privredom i efikasnim administrativnim aparatom. EU je prirodno ishodište jednog takvog reformskog puta i prirodni saveznik u smislu pružanja ekspertske, finansijske, tehničke i svake druge pomoći na tom putu. Čak i pritisak kojem nas ona podvrgava u tom procesu koristan je za nas, jer dosta je česta pojava u tranzicionim društvima (mislim da to ne treba posebno objašnjavati) da politička konstelacija diktira da neke zahteve, za koje znate da morate da ispunite i da su u interesu uspešne tranzicije, ipak ostavite za sutra. EU vrši pritisak jer se brine da to što ste zbog nekih političkih konsideracija odložili za sutra ne bude da ste ga odložili za "malo sutra". Znači, čak i taj pritisak kojem nas EU podvrgava jeste u ovom trenutku u interesu sprovođenja jedne uspešne tranzicije.

Znači, osnovni cilj izrade strategije je bio da se put ka EU-u i zahtevi koji dolaze iz Brisela stave u jednu širu perspektivu u kojoj sve to što se čini postaje sredstvo, a krajnji cilj svega toga što preduzimamo radi približavanja EU-u, u krajnjoj liniji i samo članstvo u EU-u, predstavlja zapravo razvoj Srbije u moderno demokratsko društvo sa funkcionalnom tržišnom privredom.

Mislim da smo u tom procesu na neki način uspeali da strategiju postuliramo kao jedan takav dokument.

Tajming je takođe važan. Strategija se upravo pojavila i predstavljena je javnosti u trenutku kada je pitanje brzine približavanja Srbije i Crne Gore evropskim integracijama na neki način palo u zasenak zbog odbijanja Sporazuma o Ustavu EU-a na referendumima u Francuskoj i u Holandiji. I mislim da je ovaj pristup utoliko važniji posle tih dešavanja. Znači, nama je važno da sve te zahteve ispunimo da bismo ispunili neki svoj osnovni cilj, a taj cilj je razvoj Srbije i u tom smislu značajna nam je EU kao saveznik. Ovaj dokument na takav način i gleda na EU, kao na saveznika.

U dokumentu su integrisane i uključene sve one obaveze koje je EU predvidela da treba da ispunimo kroz evropsko partnerstvo, kriterijume iz Kopenhagena, kriterijume definisane procesom stabilizacije i pridruživanja, koje svi oni koji rade u oblasti evropskih integracija znaju, ali ih šira javnost ne zna u dovoljnoj meri. Tako da je jedan od zadataka strategije bio da se jedno (i mislim da tu među nama neće biti spora) ipak većinsko proevropsko raspoloženje u Srbiji prevede u konkretna očekivanja. Ovo raspoloženje je bilo do sada apstraktno, cilj je da se prevede u konkretne zadatke. Znači, evropska integracija ima mnogo zadataka za svakoga od nas, ne samo za Vladu. Za Vladu su jedni, za građansko društvo drugi, za Privrednu komoru treći... Ali definitivno, to je proces koji će uticati na život svih nas.

Znači, jedan od zadataka Strategije, osim integrisanja obaveza koje proizilaze iz približavanja EU-u i neki širi kontekst razvoja Srbije, bio je i da se to većinsko, proevropsko raspoloženje prevede u konkretnije očekivanje. Da se suočimo sa svim zadacima i da se onda prema tome procenjuje i učinak Vlade i svakog od nas. Znači, da vidimo šta sve treba da se uradi da bismo na tom putu mogli da napredujemo.

Uključivanjem velikog broja ljudi, čini mi se da smo kroz proces izrade Strategije uspeali da napravimo preko potreban dijalog među svima koji se na različit način bave evropskim integracijama. Jeste proces koordinacije zbog toga bio teži, jeste proces izrade trajao duže, ali mislim da je to prvi neophodan korak uključivanja svih na različitim mestima u izradu jednog dokumenta koji svima nama treba da podigne svest o tome šta nas čeka na putu evropske integracije.

Na kraju, mislim da je dokument dobar, mislim da je sveobuhvatan, da daje prilično dobar presek sadašnjeg stanja i dobru sliku onoga šta treba da učinimo da bismo to sadašnje stanje promenili, i da promene treba da idu u pravcu oko koga se većina u našem društvu slaže.

Dokument nije savršen. Znači, ima puno stvari koje u njemu treba menjati i koje će se menjati tokom vremena. Ali mislim da je uspeo da posluži osnovnoj svrsi, a to je da se integriše sve ono što nas čeka na evropskoj putanji u neki širi kontekst razvoja Srbije, da konkretizuje korake na putu ka EU-u. Najzad, dokument pomaže učvršćivanju konsenzusa oko toga da je EU prirodno ishodište jednog reformskog puta kojim smo krenu-

“U Strategiju su integrisane i uključene sve one obaveze koje je EU predvideo da ispunjavamo kroz Evropsko partnerstvo, kriterijume iz Kopenhagena, kriterijume definisane Procesom stabilizacije i pridruživanja. Ove obaveze poznate su onima koji rade u oblasti evropskih integracija, ali ih šira javnost ne zna u dovoljnoj meri”

MILICA ĐILAS

li. Dokument ima rang i značaj državnog dokumenta.

Tako da verujem da ono što je Strategija trebalo da učini - da pošalje jednu političku poruku, da na ozbiljan način tretira obaveze koje nas čekaju na putu ka EU-u - ona i učinila. Ona predstavlja dobar početak u sprovođenju dijaloga i uključivanju svih onih, jer ne mogu se samo neki od nas pridružiti EU-u, neki od nas koji su više orijentisani i koji bolje rade neke stvari. Kad se Srbija pridružuje EU-u, pridružuje se cela zemlja, a ne neki njeni delovi. Znači, moramo da razmišljamo tako da već sada cela Srbija radi na tom zadatku.

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: Hvala na sveobuhvatnom pregledu ciljeva strategije a i na podsećanje da cilj ne može biti samo ulazak u EU, već temeljna transformacija društva kroz proces. Strategija zapravo primorava Vladu i državnu administraciju da se uhvati u koštac sa vrlo ozbiljnim problemima. Ako čitamo ovaj dokument, naći ćemo da on daje jedan dobar presek trenutne situacije u svim sferama života koje moraju da se usklade sa evropskim standardima - od poljoprivrede, makroekonomske situacije, klime za privlačenje stranih investicija, do situacije u pravosuđu... Važno je da imamo u vidu da je ovaj dokument poslao poruku ne samo našim partnerima u EU-u da smo mi ozbiljno spremni da se ovim poslom bavimo, već i građanima da je to proces koji se tiče svih nas, da je to proces kojim se Vlada, prihvatanjem ovakve strategije obavezala i prema građanima da će zemlju voditi ka tom cilju.

Gospodine Labus, vi ste usvajanjem ove strategije na neki način pristali na još veću odgovornost prema građanima kada je reč o priključenju naše zemlje EU-u. Zamolila bih vas da nam kažete kojim bi tempom ciljevi iz Strategije trebalo da budu dosegnuti.

MIROLJUB LABUS: Hvala vam što ste me pozvali na ovaj skup. Pre nego što odgovorim i na vaše pitanje, da nešto drugo kažem. Želim da se zahvalim i Milici Đilas i njenom kolegi Vladi Todoriću i Kancelariji za pridruživanje EU-u što su uradili zaista jedan velik posao. Bez tog njihovog uspešnog rada, mi danas sigurno ne bismo imali priliku da govorimo o ovakvom jednom dokumentu.

Mi se trenutno borimo da počnemo pregovore o zaključenju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 5. oktobra, jer to za nas u Srbiji, za demokratske snage, ima veliku simboličku vrednost. Postoji razumevanje u Evropskoj komisiji. Međutim, još nije sasvim sigurno da li će to biti 5. oktobra ili krajem no-

vembra. U pitanju je tehnički problem - da li će Evropska komisija uspeti da završi svoj godišnji izveštaj i da počne pregovore s nama.

Tehnički, pregovori će ići u tri runde - dve tehničke runde po šest nedelja i onda jedna politička runda narednih šest nedelja. Videćemo kolike će pauze da budu između toga. Ako sve bude išlo po planu, možemo u prvoj polovini iduće godine da potpišemo Sporazum.

Sastavio sam nekih deset tačaka za koje smatram da ovog momenta treba da se istaknu.

Prva tačka koju je Milica već pomenula, to je vrlo jasna politička poruka. Ovo je državni dokument, Vlada Srbije usvojila je ovaj dokument i poslala ga Narodnoj skupštini, Odboru za evropske integracije na razmatranje. Time je Vlada jasno i javno preuzela političku obavezu da je proces evropske integracije prioritet broj jedan ove zemlje. Kakve god se politike vode a vezane su za ekonomske i za institucionalne reforme, za političke promene, za politiku naše zemlje prema susedima, prema Evropi, sve se to stavlja u jedan okvir gde je prioritet uključivanje naše zemlje u EU. I u tom smislu poruka je jasna i domaćoj političkoj javnosti i evropskoj javnosti da je to naš najveći, najvažniji prioritet. To je tačka jedan.

Tačka dva: tačno je da Strategija ima 200 stranica. Moglo je da ih bude i četiri stotine. Prosto, strategija ne može da bude dokument od nekoliko stranica. Ima različitih strategija i u okviru tih strategija postoji hijerarhija. Na neki način, za mene je Strategija za evropsku integraciju okvir za sve pojedinačne strategije ili, da tako kažem, podstrategije. Jer mi imamo nešto što se zove Strategija za smanjenje siromaštva; Gordana Matković je na tome radila, nju je usvojila prethodna vlada u dogovoru sa Svetskom bankom. Ova vlada je nastavila da sprovodi tu strategiju. Mislim da Strategija za smanjenje siromaštva mora da se uključi u ceo ovaj okvir evropske integracije. I u okviru mog kabineta napravili smo jednu malu jedinicu, pet-šest vrlo kvalifikovanih ljudi koji će pokušati da koordiniraju sve politike vezane za smanjenje siromaštva, i da to zajedno koordiniraju sa Kancelarijom za evropsku integraciju, tako da unutar tih strategija postoji jedna logična veza.

Da vas podsetim da smo kao zemlja prihvatili i strategiju za ostvarivanje takozvanih Milenijumskih ciljeva 2015. koje su postavile UN i da tu imamo obaveze.

Vlada je radila i na nekim pojedinačnim strategijama. Da li ste vi zadovoljni njima ili ne, to je sad pitanje - strategija za borbu protiv korupcije, strategija za visoko obrazovanje, strategija za reformu državne administracije, strategija za reformu poljoprivrede. Trenutno se radi strate-

“Važni su stvarni prioriteti a ne deklarativno proklamovani prioriteti. Sa usvajanjem Strategije mi pravimo jedan korak dalje u tome. Jer, mnoge stvari dosad bile su proklamovane - idemo u Evropu, niko nije protiv, a kad treba da se usvoje neki zakoni i kad treba da se vodi neka politika, onda se nađe hiljadu razloga zašto to ovog momenta ne može da se uradi. Vlada je usvajanjem Strategije jasno i javno preuzela političku obavezu da je proces evropske integracije prioritet broj jedan ove zemlje”

MIROLJUB LABUS

gija za integrisano upravljanje granicama što je *conditio sine qua non* da dođemo na šengensku belu listu.

Te strategije moraju da budu u okviru jedne hijerarhije koja treba da bude okvir uključenja naše zemlje u EU. I ne bi trebalo raditi na paralelnim kolosecima da se te strategije međusobno sudaraju ili preklapaju, nego ih treba integrisati. To nije jednostavno zato što i na svetskoj sceni postoji više igrača. Tu je i Evropska komisija, tu je Svetska banka, tu su Ujedinjene nacije. Znači, i tu stranu je potrebno integrisati i na tome se radi.

Treća tačka: uvek moramo da imamo viziju. Ali istovremeno, vizija postoji da bismo oblikovali stvarnost. Znači, dug je put od papira do realizacije koji mora da se pređe. Ono što nam se ovih dana poručuje iz Brisela, a ne samo nama, jeste da će nadzor nad primenom te strategije biti pojačan u odnosu na ono što je do sada bilo. To je ono što je rečeno. Postoji dupla lupa. Ta dupla lupa nama ne smeta. Ali to nije poruka samo nama. To je poruka i nekim zemljama koje će verovatno 2007. ili 2008. godine postati članice Unije. Jedan od tih parlamenata trenutno usvaja zakone na engleskom jeziku, jer se žuri da postigne cilj. Poruka i njima, a i nama, zemljama takozvanog Zapadnog Balkana, jeste da je važna primena zakona isto onoliko koliko je važno usvojiti nove zakone, nova pravila, nove institucije, ali će se gledati i primena zakona.

OŠTRIJI KRITERIJUMI, OŠTRIJI TEMPO

I tu, naravno, mislim dolazi jedna stvar do izražaja, a to je kakav ugled ima naša zemlja u Evropi. Jer, kod ocene primene i standarda i zakona u mnogo čemu postoji i jedna dimenzija koja se meša, a to je ugled zemlje. Jer, nisu svi ti kriterijumi egzaktni statistički, matematički, pa da kažete 25 odsto smo smanjili kriminal ili 37,5 odsto sudovi rade bolje, nego su to kvalitativne procene. Tu, nažalost, i ugled zemlje i percepcija naše zemlje u Evropi igraju važnu ulogu i mislim da bismo i na tome jako mnogo morali da radimo.

Četvrta tačka: kod prioriteta su važni stvarni prioriteti, a ne deklarativno proklamovani prioriteti. Sa usvajanjem Strategije mi pravimo jedan korak dalje u tome. Jer, mnoge stvari dosad su bile proklamovane - idemo u Evropu, niko nije protiv, a kad treba da se usvoje neki zakoni i kad treba da se vodi neka politika, onda se nađe hiljadu razloga zašto to ovog momenta ne može da se uradi.

Mislim da treba da napravimo onakvo stanje svesti kakvo već imamo u nekoj oblasti. Recimo, u sporazumima sa MMF-om i Svetskom bankom postoji svest o tome da ono što se sporazume mora da se realizuje. Ove organizacije su vrlo striktno i iza toga, naravno, postoji dobar finansijski efekat, zatim imamo i vladu i parlament koji je na našoj strani da sve te mere koje smo dogovorili i realizujemo.

Takva vrsta prioriteta mora da se napravi i za evropsku integraciju. I zato mislim da su i mediji i institucije civilnog društva, ne samo političke stranke, vlada i parlament, veoma važne - da stvaramo klimu da kad se nešto dogovorimo, npr. to je evropsko partnerstvo, to je program za 2005. godinu, da to zaista i bude prioritet i da parlament

u svom radu bude okrenut ka toj realizaciji, da vlada i druge institucije budu okrenute ka tom cilju. I to će onda biti test za naš stvarni politički konsenzus. Ako se stvarno slažemo da je evropska integracija prioritet broj jedan, onda ćemo postojećoj u dnevnoj praksi, to sprovedi. Važno je da tu postoji mnogo veća saglasnost nego što je ranije postojala, ali još uvek ima puno toga što treba da se uradi. Jedna od stvari je, recimo, ponašanje parlamenta. Na osnovu odluke Ustavnog suda oko poslovnika mi faktički imamo situaciju da parlament više blokira zakonodavnu aktivnost nego što je sprovodi. Pravilo u EU-u je vrlo jednostavno - pokušajte da oborite vladu, imate pravo na to. Ako je oborite, doći će nova vlada ili novi izbori. Ako ne oborite vladu, nemojte da blokirate parlament. Ne blokirate vladu. Blokirate državu. Država je ta koja ima štete.

Tačka pet: mi moramo dalje da radimo na formiranju institucionalne saradnje između Beograda i Brisela. Jedan oblik te saradnje već postoji. To je takozvani Prošireni stalni dijalog. Za par dana biće sednica u Briselu o jednom broju pitanja. To je već osma sesija ovog stalnog proširenog dijaloga koja će se održati u Beogradu početkom jula sa delegacijom Komisije.

Na drugoj strani, mi sada pravimo osnovu za redovne političke konsultacije. Dogovorili smo se o redovnim konsultacijama vezanim za finansijske poslove, makrofinansijsku saradnju, tako da taj oblik stalnog dijaloga mora da postoji.

BELA ŠENGENSKA LISTA

Šesta tačka: računaju se rezultati. Rezultati su apsolutno važni. Mi imamo proces evropske integracije, ali postoje i neke stvari koje su paralelne s tim procesom. To je šengenska bela lista. Šengenska bela lista je vezana za ovaj proces integracije, ali nije s njim identična. Trenutno radimo na stvaranju uslova da se bar jednim delom neki, a posle svi, stave na Belu šengensku listu - studenti, diplomate, poslovni ljudi, pa onda da vidimo da se to proširi na sve. Za to je pretpostavka da se napravi integrisano upravljanje granicom.

Jednu komisiju formirali smo još u oktobru. Ona se još nije sastala. I onda sam ja u okviru svog kabineta odlučio da preuzmem inicijativu zajedno sa našom Kancelarijom za pridruživanje EU-u. Hoćemo da uradimo studiju sistema integrisanog upravljanja granicom, jer bez njega nećemo uopšte moći da tražimo da budemo stavljeni na belu šengensku listu.

Znači, važni su rezultati. Ako nemamo rezultata, nema napretka u daljem procesu pridruživanja. I ne možemo da čekamo samo na dobru volju iz Brisela. Mi sa naše strane moramo da pokažemo da smo svakog dana korak bliže Briselu.

I to me vodi do sedme tačke koju želim da istaknem. Kakva je naša pregovaračka snaga? Ako gledate opštu atmosferu u Briselu ili u glavnim gradovima Evropske unije, nisu ljudi mnogo raspoloženi da danas pričaju o proširenju. A nismo problem mi. Problem su Turska i Ukrajina.

Prosto da budemo jasni. Niko nije spreman o tome da priča. Ali mi moramo da radimo na tome. Jedini način da ubedimo naše partnere jesu naši rezultati. Znači, treba da pravimo sistem integrisanog upravljanja granicom, da krenemo sa nečim drugim, napravimo laboratorije za hranu, pa usvojimo ovaj ili onaj zakon, reformišemo policiju itd. Znači, moramo u svim tim praktičnim domenima da imamo rezultate. Opšta klima je takva da se usporava integracija, a naša taktika mora da bude ubrzavanje integracije. I ona može da bude zasnovana samo na rezultatima koje imamo upravo u sprovođenju ove Strategije za evropsku integraciju.

I kad dođe trenutak proširenja, a to je tačka osam, kakva god da bude klima u Evropi, ako mi sa naše strane ispunimo ono što se zove evropski standard, niko ne može da kaže: "ne". U svim ovim razgovorima to je ponovljeno. Za zemlje Zapadnog Balkana vredi Deklaracija iz Soluna - kada ispune evropske standarde, biće primljene u Evropsku uniju. Ali ne treba da očekujemo onakvu pomoć kakvu je imalo deset zemalja koje su prošle godine ušle u EU. Prosto, naš politički značaj je manji nego značaj tih deset zemalja. I to je realnost. Ali ne treba zbog toga da padamo u očaj, niti je zbog toga Brisel manje spreman da nas uključi. Mi samo moramo da znamo koju vrstu podrške imamo ili na kakvu podršku možemo da računamo u narednom budžetskom periodu i da sve uradimo da ubrzano ovaj proces.

Tačka devet: tačno je, postoji ustavna i finansijska kriza u EU-u, ali ne mislim da je ona dramatična. Niko nije rekao da će budžet sada biti usvojen i niko nije rekao da će se sada završiti proces usvajanja Ustava. Ali ta kriza trenutno nema uticaja na naš proces pridruživanja. Međutim, šta će sutra da bude, to moramo pažljivo da pratimo. Jer, razrešenje ustavnog ustrojstva Evropske unije može da utiče i na brzinu pridruživanja, zato to moramo da pratimo i da pazimo šta se dešava.

I tačka deset, koju je Milica spomenula, jeste naše autorstvo. Pravila su jasna. Ako hoćete da uđete u EU, morate da prihvatite standarde, ne na papiru nego u praksi. I tu nema autorstva. Ali, možete na različite načine da prihvatite te standarde. Naše autorstvo odnosi se na konkretna rešenja. Imamo primer sa integrisanim upravljanjem granicom, gde smo takođe dobili jednu veliku Strategiju od sto stranica koja kaže: ovo treba da se uradi. Kako ćete da uradite, sami odlučite. I mi ćemo vrlo brzo da se odlučimo. Mnoga su ministarstva sada na granici. Ostaće samo tri ministarstva na granici - MUP, finansije, odnosno carina i poljoprivreda preko fito i sanitarne inspekcije. Ostale inspekcije biće u dubini zemlje. I biće pozivane po potrebi da dođu na granicu. Što znači - zdravstvo i ekologija, kao ministarstva sa svojim inspekcijama, zdravstveni nadzor, sanitarni nadzor, nadzor nad radioaktivnošću, te službe će biti pozivane da dođu na granicu po potrebi. Ako ne, oni obavljaju svoju delatnost u unutrašnjem delu tržišta.

I nešto ću reći o referendumu u Crnoj Gori, jer to spada u konkretna rešenja, i u okvir, u temu o kojoj konkretno govorim. Očekuje se da Brisel definiše okvir. I Brisel je

rekao: ako dođe do referenduma, to mora da se organizuje po međunarodnim demokratskim standardima. Brisel je definisao okvir, ali ne do kraja jer nije rekao koji su to standardi. Moja očekivanja se odnose na to, to je ono što ću preneti kao moje mišljenje: moraju da definišu standarde. U prošlosti su se ustručavali da budu konkretni. Ovoga puta je veoma važno da budu konkretni, da kažu koje je njihovo mišljenje - kako treba da glasi pitanje, koja većina je potrebna i ko ima pravo da učestvuje na referendumu. I da postavi standard, da vrlo precizno definiše šta se to podrazumeva pod međunarodno prihvaćenim pravilima za izjašnjavanje na referendumu.

Na sednici parlamenta Crne Gore je donesen zakon, a ne u Srbiji. Ono što mi očekujemo jeste da se u okviru tih standarda prihvati zakon. Sa stanovišta Srbije, moje je mišljenje, pošto o tome vlada nije raspravljala, da mi iz Srbije ne treba da se mešamo, ali istovremeno moramo da kažemo da imamo jak interes da Crna Gora to reši tako da ne uspori ili da ne ometa proces evropske integracije Srbije. I to je naša pozicija.

I to ulazi u ovo, kao što sam rekao - hoćete da uđete u zajednicu kao što je EU, postoji okvir koji kaže koja su pravila. Kako ćete to da uradite - imate prostor za vlastito autorstvo da ispunite te zahteve. I mislim da je sve to sadržano u ovoj strategiji za priključenje EU-u i u tom smislu Strategija je zaista važan dokument, važno uputstvo kuda treba da idemo.

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: U vašem izlaganju je vizija stavljena na visoko treće mesto, a to je važno ako želimo da razumemo kako funkcioniše EU-u. Evo, sada je usvajanje budžeta glavna tema u EU-a. Da podsetim, to je sedmogodišnji budžet, odnosno "srednjoročna finansijska perspektiva EU". Znači, cela Unija je ustrojena tako da pravi dugoročne vizije koje zatim primoravaju i države članice i određene institucije u tim državama da poštuju rokove i da planiraju na takav način da bi mogli da ostvaruju korist, na primer, da uzimanju fondova za određene razvojne projekte.

Gordana Matković se bavila socijalnom politikom i dok je bila ministarka i pre toga, a i danas se time bavi. To je upravo sfera koja iziskuje dugoročno planiranje i traži viziju zato što takvi problemi nisu rešivi preko noći, već su duboko ukorenjeni i za takve probleme je potrebna i vizija i dugoročna strategija. A mi znamo da smo siromašna zemlja, znamo i da smo zemlja sa velikim brojem neobrazovanih, čak i nepismenih, i čitav proces zaista mora da uzme u obzir i tu okolnost. I gospođa Đilas i gospodin Labus pominjali su da mi i danas imamo strategiju za smanjenje siromaštva. Druge zemlje su u situaciji kao što je naša imale nacionalni razvojni plan. To su dve različite stvari. Znači, mi smo po tom nekom dokumentu i dalje svrstani u zemlje, da tako kažem, trećeg sveta. Da li postoji način da se mi prebacimo u one zemlje koje će jednog dana imati nacionalni plan razvoja, koji će nas zaista odrediti kao zemlju koja se razvija ka evropskim standardima?

GORDANA MATKOVIĆ: Ja bih prvo htela da kažem nekoliko opštih konstatacija vezanih za ovaj dokument, jer

“Ovo je jedan sveobuhvatan i kvalitetan dokument iza koga stoji konsenzus. Kao što nam je poručeno iz Brisela, mi treba da se nametnemo reformama. Zato je još važnije da mi imamo svoju viziju i da je ona u skladu sa evropskim integracijama, ali da proces prvenstveno nama bude važan. Dakle, nisu samo važne naše obaveze prema Haškom tribunalu, važne su naše obaveze prema nama samima, prema građanima Srbije”

GORDANA MATKOVIĆ

mislim da je to važno, a nadovezaću se na vašu konstataciju da je naš nivo obrazovanja relativno nizak, a nepismenost visoka. S druge strane, kada pogledate ovu strategiju, to je ono što je moje profesionalno uverenje, bar u onom delu u kome su moja profesionalna interesovanja, vidite da je ona zaista kvalitetan dokument. I kada čitate dokumente drugih zemalja koje su već pristupile EU-u, a koje su bile u obavezi da prave i neke parcijalne strategije i memorandume i kasnije nacionalne planove delovanja, ja zaista mogu da kažem da je ovo po kvalitetu najmanje na nivou tih dokumenata, a kad je reč o nekim zemljama čak i iznad tog nivoa.

Tako da ono što je važno, što ova strategija pokazuje, jeste da mi imamo nacionalne resurse, imamo ljude koji su u mogućnosti da sami naprave tu strategiju i viziju, kao što je bio slučaj i sa našom strategijom za smanjenje siromaštva, koju su takođe radili domaći eksperti. I tu smo nastojali, što je karakteristično i za ovu strategiju, da se postigne što je moguće širi konsenzus. To ističem kao važno. Konsenzus znači različite vrste ustupaka i Milica najbolje zna koliko se oko toga namučila.

No, ovo je zaista sveobuhvatan i kvalitetan dokument iza koga stoji konsenzus. I to je veoma važno, znači da imamo i ljude koji umeju da razmišljaju, koji mogu da naprave viziju. Takođe je jako važno da se sada vidi kako će se praviti i da li će se praviti akcioni planovi, koji bi onda bivali dalje razrađeni za pojedine oblasti gde akcioni planovi ne postoje. I kao što je rekao profesor Labus, potpredsednik Vlade, važno je da se sada nađu i sve kopče između tih strategija.

Druga stvar, koja je za mene jako bitna a koja je ovde takođe već pomenuta, jeste da za nas suštinski treba da bude važno da se naša zemlja upodobi sa standardima nekih zemalja koje su ispred nas, a koje su nam po sistemu, ako hoćete i po vrednostima najbliže, a to su svakako razvijene evropske zemlje. I to zapravo zaista jeste i treba da bude osnovni cilj ovog dokumenta. A kao što nam je poručeno iz Brisela, mi treba da se nametnemo reformama. I važno je da imamo svoju viziju i da je ona u sklopu evropskih integracija, ali da je na određen način nezavisna od njih i da je zapravo sama po sebi važna. I nisu samo važne naše obaveze prema Haškom tribunalu, ako hoćete da pojednostavim, važne su naše obaveze prema nama samima, prema građanima Srbije. I to zaista nije politička floskula. To je moje duboko uverenje.

Bilo bi jako dobro da pokušamo da potenciramo neke stvari u kojima postoji napredak. Uzmimo na primer taj čuveni - vrlo je nezgrapnan prevod - Otvoreni metod za koordinaciju. U socijalnom sektoru se ne nameću rešenja, nego je sada EU napravila neke institucije kroz koje se razmenjuju iskustva različitih zemalja u oblasti reformi u so-

cijalnom sektoru.

Bilo bi veoma dobro da naša zemlja kao posmatrač makar ima priliku da u tome učestvuje i da onda odatle vuče koristi, kako bi što bolje precizirali te reforme. Od toga bismo imali istinske koristi. Znači, prosto bi bilo dobro da se izvuku takvi neki elementi koji bi, verujem, unapredili kvalitet naših reformi.

PRILAGODAVANJE S VIZIJOM

Strategija ne predstavlja samo viziju kuda treba da se krećemo, ona predstavlja i neko suočavanje sa onim dokle smo stigli. I bilo bi jako važno da budemo u stanju da to na kvalitetan način i pratimo, godišnje ili svake druge godine, zavisi koliki su nam kapaciteti. Moramo da budemo u stanju da procenjujemo u kojoj meri smo napravili napredak.

Znamo da ćemo morati da pravimo zajednički memorandum u oblasti socijalnog sektora, nacionalne akcione planove, na primer, i takve stvari. Znači, da prosto već sada po formi prilagođavamo te naše dokumente i da se učimo da to bude kasnije što jednostavnije i što lakše.

Što se tiče Strategije za borbu protiv siromaštva... Najpre, ona je postavljena razvojno, bez obzira na to što se vodi računa da u toku razvoja ne dođe do povećanja nejednakosti ili do povećanja siromaštva, i bez obzira što se fokusira na neke naročito ugrožene grupe. I ta strategija, zapravo, već umnogome liči na taj čuveni memorandum koji se kasnije pravi prilikom priključenja EU-u. Strategija za borbu protiv siromaštva sagledava koje su to grupe u društvu koje su potencijalno isključene iz socijalnog i ekonomskog života, šta u tim grupama treba posebno potencirati, da li su to u našem slučaju Romi ili su izbegla i raseljena lica. I to je kasnije sve o čemu kroz proces socijalne inkluzije, na kome EU načelno insistira, moramo sve više da vodimo računa. To znači da morate tim načelima da prilagođavate i sva dokumenta.

Ono što je važno to je da mi sada naredne korake, koje budemo pravili u okviru takvih nekih stratejskih dokumenata, što više prilagođavamo i formi koja je kasnije neophodna da bismo pripremili dokumenta za sam ulazak ili neposredno posle ulaska u Evropsku uniju.

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: Gospođa Matković je zaista u pravu kada kaže da je ovaj dokument, Strategija, jedno vrlo trezveno suočavanje sa našom trenutnom situacijom. Znači, osim preporuka u kom pravcu društvo treba da se pokrene, imate i vrlo dobru analizu sadašnjeg stanja. Tu su pomogli eksperti koji su se uključili ne samo da daju preporuke nego jednostavno i da snime situaciju u kojoj smo mi sada.

S druge strane, kada je reč o našim koracima ka EU-u, sa dobijanjem Studije o izvodljivosti, po mojoj proceni, mi se negde nalazimo u obdaništu. Znači, još nismo krenuli u prvi razred. Na prošloj tribini "Vremena" u saradnji sa Fondacijom "Fridrih Ebert" pokušali smo da sagledamo naše evropske kapacitete koji treba da iznesu ovu strategiju. Gospodine Lopandiću, vi ste deo te administracije, i zato verujem da je vama Strategija takođe dobro došla kao dokument, pošto odavno radite na poslovima vezanim za evropske integracije. Koliko će vama Strategija biti dragocena u smislu reorganizacije vašeg sektora?

DUŠAN LOPANDIĆ: Kad ste pominjali administraciju, pao mi je na pamet jedan banalan primer, a to je pomera-

ljivijeg dela. Hoću da kažem da su procedure bitne koliko i sama sadržina. Dakle, morate da imate sporazume, morate da imate načine rada, morate da imate razne strategije, razne akcione planove koji na kraju daju jedan nov kvalitet u radu i administracije i zemlje u celini.

GODINA PROMENA

Drugi aspekt je onaj privredni i ekonomski koji je takođe važan. Nema članstva bez ekonomske obnove. Kad je reč o rezultatima u poslednjih godinu dana, zaista se mnogo toga desilo. Prosto se zaboravlja koliko se promenila i atmosfera u odnosima sa EU, i to samo u poslednjoj godini. Podsećam da smo nešto više od godine dana ima-

"Bez obzira na to što je tačno da smo mi još u nekoj vrsti predškolske ustanove ili možda osnovne škole, što se tiče perspektive članstva u EU-u, mi ulazimo u sve veći broj raznih institucionalnih odnosa. No, neophodna je reorganizacija naše diplomatske strukture, jer ona nije adekvatna izazovima. Borba za naš povoljan položaj unutar EU-a podrazumeva i reorganizaciju celog administrativnog, pa i diplomatskog sektora"

DUŠAN LOPANDIĆ

nje radnog vremena, prelazak na "evropsko radno vreme". Nema ni godinu dana otprilike, mi smo počinjali da radimo u osam sati, dosad je bilo u pola devet, a sad počinjemo u devet. Dakle, čak i na tom banalnom planu vidi se da se u poslednjih godinu dana mnogo toga promenilo. Ja ću o tome nešto da kažem.

I ja se slažem da ovaj dokument ima poseban kvalitet jer su na njemu radili domaći stručnjaci, rad je finansiran isključivo iz domaćih izvora, što uglavnom nije slučaj poslednjih godina. Dakle, vraćamo se na neke metode koje su sasvim normalne i koje su nekad bile normalne.

Bez obzira na to što je tačno da smo mi još uvek u nekoj vrsti predškolske ustanove ili možda osnovne škole, što se tiče perspektive članstva u EU-u, mi ulazimo u sve veći broj raznih institucionalnih odnosa. O tome je govorio i potpredsednik Labus. Ti institucionalni odnosi proizvode, u stvari, jednu novu naviku i menjaju ovaj sistem rada i same administracije. Recimo da ne prođe mesec dana a da ne podnosimo neki izveštaj koji se odnosi se na proces evropske integracije, i to je naša obaveza na osnovu raznih dokumenata. Da pomenem samo neke od njih. Po Deklaraciji Skupštine Republike Srbije tromesečno podnosimo izveštaje o procesu. U okviru Evropskog partnerstva, što je jedan od institucionalnih odnosa sa Evropskom komisijom, Komisiji stalno podnosimo izveštaj, a zatim imamo izveštaje Komisije o procesu stabilizacije i pridruživanju, što takođe zahteva da stalno podnosimo izveštaje.

O ovome govorim zato što smatram da je važan deo i aspekt članstva u EU-u upravo to institucionalno zbližavanje i promena načina između nacionalne administracije i administracije EU-a i Komisije kao njenog najvid-

li problema sa izvozom šećera, da nismo imali tekstilni sporazum, da smo imali problema oko poljoprivredne razmene i naše zaštite na tom planu, da smo imali antidampinške mere u oblasti čelika i da je sve to regulisano. U međuvremenu smo došli i do dvostrukog koloseka, promenjen je onaj čuveni Akcioni plan sa Crnom Gorom, dobili smo Studiju o izvodljivosti, ponovo smo podneli zahtev za članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji, podneli smo Memorandum o spoljnotrgovinskom sistemu...

Dakle, mesečno su se dešavale značajne stvari koje će se, nadam se, nastaviti. Jer, ova dinamika, započeta ove 2005. godine, ne može praktično da se poredi možda čak ni sa 2001. godinom. I za nas kao zemlju veoma je važno da iskoristimo drugi deo ove decenije.

I rekao bih nekoliko reči o onome što nas očekuje do kraja decenije ili do 2012. godine

S jedne strane slažem se da ovo što se dešava sa EU-om nema mnogo direktnih posledica po nas, jednostavno zato što je to debata o budućnosti EU-a. Da podsetim na Sporazum iz Nice koji inače treba da važi do 2009. godine. Da je Ustav usvojen, pravila iz njega bi stupila na snagu tek u sledećoj deceniji. Dakle, i u jednom i u drugom slučaju mi imamo i dalje tih nekih pet-šest godina, ključnih godina, da napravimo kvalitativni pristup EU-u.

Šta nas čeka u tom pogledu i šta se menja za nas konkretno? Ja bih pomenuo samo tri aspekta. Jedan je spoljnotrgovinski aspekt, čime se ja konkretno i bavim. Tu postoje sada tri procesa, ali sva tri idu u istom pravcu. Imamo proces prijema u članstvo Svetske trgovinske organizacije, gde moramo da modernizujemo naše zakonodavstvo i da liberalizujemo spoljnotrgovinski sistem. Zatim postoji pregovor sa EU-om, gde nas čeka isti zahtev oko liberalizacije. I najzad, regionalno, posle ove serije od dvadeset i ne-

što bilateralnih sporazuma, sada ćemo pregovarati o jednom multilateralnom sporazumu o spoljnoj trgovini.

PROCES TEČE I BEZ USTAVA EU-a

Na kraju tog procesa, kako god on tekao, nalazi se integracija naše privrede u tržište EU-a, ali treba uvek voditi računa o tome da takva integracija podrazumeva i jednu otvorenu privredu koja ne može da očekuje, osim u retkim slučajevima, neku posebnu zaštitu. Dakle, to je prosto trka s vremenom, koliko će ovaj proces privatizacije i privlačenja stranih investicija omogućiti našoj privredi da dostigne odgovarajući nivo izvoza i razmene, jer i dalje smo, na žalost, zemlja koja ima najnižu razmenu sa inostranstvom po glavi stanovnika, čak i kada posmatramo naš region. To je posledica ove dugogodišnje izolacije i sankcija, koje još nismo potpuno prevazišli.

Drugi aspekt u vezi sa tim jeste promena kvaliteta naših odnosa sa EU-om. Postajući kandidati, ne zna se tačno u kom momentu ćemo mi zvanično postati kandidati, ali nema sumnje da to treba da se ostvari za dve do tri godine, mi ćemo istovremeno menjati i kvalitet tih odnosa tako što ćemo koristiti ona sredstva koja su namenjena samo kandidatima. Da se vratim samo na Solunsku agendu iz 2003. godine. Nije bilo davno kad su se zemlje članice veoma sporile da li balkanske zemlje mogu ili ne mogu da koriste sredstva za kandidate. To više nije sporno uopšte. Znači, iako nismo zvanični kandidati, mi ćemo moći da koristimo bar deo tih pretpripravnih sredstava do članstva.

Dakle, proces teče i ne treba da se opterećujemo Ustavom EU-a. To je nešto što je mnogo dalja perspektiva. Mi smo korisnici tih sredstava i bićemo korisnici. Ali, menja se to što će uskoro Evropska agencija za rekonstrukciju biti ukinuta. To znači da naši resori i administracija moraju da budu osposobljeni da prime i upravljaju sredstvima pomoći iz Brisela. Administracija će morati da se kvalifikuje za korišćenje sredstava iz raznih fondova, što podrazumeva i administrativno jačanje ali i drugu organizaciju države. Da podsetim da su regionalni fondovi veoma važni u EU-u, da je, recimo, pitanje promene Ustava i regionalizacija Srbije isto jedan aspekt tog pitanja - razvoja regiona po ugledu na standarde EU-a.

Znači, to je dinamika naših odnosa sa EU-om. Bez obzira na te njihove šire probleme, mi postajemo kandidati za članstvo sa sve većim brojem tih institucionalnih veza, sa direktnijim odnosima sa pojedinim agencijama. U tom sklopu je i pitanje korišćenja onih raznih komunitarnih programa, što je veoma važno. I tu nas čeka izgradnja institucija. Za svaki program iz oblasti obrazovanja ili nauke i tehnologije u koji ulazi zemlja, ona mora da ima svoju nacionalnu agenciju koja će te programe moći da koristi.

Najzad, i u regionalnom aspektu menjaju se stvari. Znači, u ovih nekoliko sledećih godina, s tim što se Pakt za stabilnost Jugoistočne Evrope, koji je bio jedna od strategija EU-a prema regionu, ili menja ili se ukida. Dakle, i tu se otvara pitanje regionalnog vlasništva i većeg i drugačijeg

kvaliteta odnosa između i nas, i regiona u celini, i EU-a.

Da završim sa jednom temom koja se na kraju pominje u Strategiji a koja je jako važna. Reč je o položaju naše diplomatske strukture i organizacije. Smatram da je ona u ovom momentu apsolutno neadekvatna onome što je potrebno Srbiji. Dakle, problem koji imamo sa ovom dvostrukom organizacijom - državna zajednica i Srbija, daje negativne efekte u tome što prosto gubimo resurse ili ih ne koristimo dovoljno zbog izdvojenosti Ministarstva inostranih poslova iz republičke administracije. U Strategiji su date neke alternative kako da se ovo pitanje prevaziđe, jer ja mislim da je to jedno od važnih pitanja, jer baš borba za naš adekvatan položaj unutar EU-a i ostvarivanje ovog cilja podrazumeva i neku vrstu reorganizacije celog diplomatskog sektora.

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: Ako smem da podvučem nešto što ste rekli, a što mi se čini posebno važno, kada ste opisali promenu dinamike u našim odnosima sa EU-om. Postoji jedan paradoks u odnosu Evropske unije sa potencijalnim kandidatima ili zemljama koje imaju aspiraciju ka njoj: što ste bliži EU-u, što ste bliži uključenju, vi imate veće povlastice, imate na raspolaganju veća razvojna sredstva. Što ste dalje na tom putu, vas tretiraju kao da ste na začelju - nemate pristup određenim fondovima koji su neobično važni da država dosegne standarde koji važe u EU-u, da postane konkurentnija, da se smanje regionalne razlike između nje i ostalih zemalja EU-a. O tome moramo da vodimo računa i mi ali je to i tema za razmišljanje i za sam EU zbog toga što postoji opasnost da se stvori još veći jaz između zemalja koje nisu postale kandidati. Jer, samo kandidati imaju pravo na svih pet instrumenata pretpripravnih pomoći (IPA), o čemu je g. Lopandić govorio, dok potencijalni kandidati, a tako se tretira trenutno i naša zemlja, ima pravo na samo dva instrumenta iz te pomoći.

Ovde smo čuli da razni problemi koji proizilaze iz ovakvog uređenja državne zajednice postaju, u stvari, veoma praktični problemi, ali i ozbiljni problemi na našem putu ka EU. Uzmimo, na primer, našu želju da što pre dođemo na belu šengensku listu. Postoje vrlo jasni uslovi i kriterijumi. Te uslove morale su da polože i Rumunija i Bugarska, i oni nisu tajna. Čuli smo od g. Labusa da je vlada uzela u razmatranje sve te kriterijume i da vidi kakav joj posao predstoji. A predstoji nam i usaglašavanje viznog režima između dve zemlje. I g. Lopandić je maločas pomenuo da nam administracija šepa zbog određenih ustupaka i uslova koji proizilaze iz ovakvog državnog uređenja.

Kada se ta pitanja budu postavila na jedan vrlo racionalan način na koji mi pokušavamo da ih postavimo, mislim da će i debata o njima biti kvalitetnija, a i sam put do rešenja će verovatno biti mnogo brži i bez ovih ideoloških opterećenja.

(Pitanje iz publike) Ja sam Ivica Petrović i imam pitanje za g. Labusa. Ovde se pre nekoliko dana razgovaralo o primeni tranzicionih zakona. Ocenjeno je da vlada neke zakone krši, neke ne sprovodi, neke selektivno sprovodi itd.

Kako vidite te primedbe u kontekstu ove duple lupe o kojoj ste vi govorili, s obzirom na to da ste govorili i vi o važnosti primene zakona, a ne samo usvajanja zakona?

MIROLJUB LABUS: Ja bih voleo da pročitam te primedbe i da vidim na koje se zakone odnose. Nadam se da ćete mi ih dati posle. Naravno da je najvažnije kako se primenjuju zakoni, a ne samo da li imamo zakone. Mislim da je generalno teško sada dati opštu ocenu toga da li se kod nas dobro ili slabo primenjuju zakoni. To sve zavisi od slučaja do slučaja. Tamo gde se slabije primenjuju, moramo da obratimo veću pažnju i da insistiramo na boljoj primeni i obrnuto.

IVICA PETROVIĆ: Tražili ste primer. Jedan od primera je Zakon o saradnji sa Haškim tribunalom gde se, recimo, kaže da se odluke Okružnog suda ili zahtevi Okružnog suda jednostavno ne poštuju i da se ulazi u pregovore itd. Znači, ne poštuje se Zakon za koji je traženo da se donese, Zakon o saradnji sa Haškim tribunalom, ne postupa se po odredbama tog zakona, već se upušta u jednu drugu varijantu tih dobrovoljnih predaja, pregovora mesečnih, više-mesečnih itd.

Drugi primer je, recimo, Zakon o lustraciji, koji se uopšte ne sprovodi. Eto nekoliko primera.

MIROLJUB LABUS: Nažalost, Zakon o lustraciji je pre vremena usvojen u Narodnoj skupštini u prethodnom sazivu i tog momenta je bilo jasno da se nikad neće ni primeniti, jer on je trebalo da se primeni na prvom koraku, a to su bili tada jedni od neuspešnih predsedničkih izbora gde neki kandidati po tom zakonu apsolutno nisu mogli da budu kandidati. Tog momenta kad Zakon o lustraciji nije primenjen, nikada više neće biti primenjen. Verujte mi, bez obzira na to koliko je to potrebno, nikada više neće biti primenjen i to mora onda na drugi način da se reši.

Prema tome, neki od zakona su doneti ne sa ciljem da se primene, nego iz odgovarajućih političkih razloga i to se kasnije pokazalo kao kontraproduktivno sa dalekosežnom štetom koju ćemo još godinama da trpimo. Ali ja ne vidim kako bi danas mogao taj zakon da se primeni, jer svako bi se onda pozivao na to što do sada nije primenjen i da je u njegovom slučaju predsednik te da postoji zloupotreba u primeni tog zakona. Nažalost, jedan dobar zakon je mrtav upravo zbog toga što nije iskreno donet, nije donet u nameiri da se primenjuje nego da se njime manipuliše.

Kako god okrenete, o Hagu moramo da razgovaramo. Jedna od mojih primedbi, pre nego što je promenjena politika odnosa saradnje sa Haškim tribunalom, bila je i ta formalna primedba da se Zakon ne primenjuje jednako u svim slučajevima. Međutim, mi smo uspeli na kraju da dođemo u situaciju da se zakon ipak primenjuje i to je do sada dalo određene rezultate. I zahvaljujući tim rezultatima smo i dobili pozitivnu Studiju o izvodljivosti. Drugačije je ne bismo dobili.

Sad je pitanje da li u ovih preostalih četiri ili pet slučajeva Zakon može dobrovoljno da se primeni. Očigledno je da ljudi na koje se odnosi taj zakon neće dobrovoljno da se predaju. Prema tome, država mora da preduzme one mere

koje inače ima na raspolaganju - da sprovede zakon i tu za mene nema nikakvih dilema. Pitanje je samo sposobnosti države da u jednom kratkom roku to uradi jer je zaista potrebno da se to uradi brzo. I mislim da treba vrlo ozbiljno shvatiti ono što je komesar Ren rekao kad je bio pre dva meseca ovde u Beogradu da neće biti početka pregovora ukoliko se stvarno ne reši pitanje jednog od tih lica koja su optužena za ratne zločine. Moja vlada je to vrlo ozbiljno shvatila. Mi smo preduzeli na tom nekom tehničkom organizacionom nivou sve što je ovog momenta moguće i očekujemo da se to završi na način koji bi bio potpuno u skladu sa Zakonom.

DRAŠKO KARADINOVIĆ (Društvo privatnih lekara i stomatologa Srbije): Ja bih prvo želeo da pozdravim uopšte inicijativu i predlog da se pravi koncept Strategije za pridruženje EU-u. To je i za privatni sektor vrlo bitna stvar. Imao bih dva pitanja, jedno za gospođu Đilas, a drugo za gospodina Labusa.

Prvo, na koji način je uključen privatni sektor u izradi ove strategije? Ja ću se vratiti na domen zdravstva, jer tu od dvesta stranica dokumenta imamo četiri stranice koje su posvećene zdravstvu. A podsetimo, zdravstvo čini preko deset odsto bruto domaćeg proizvoda potrošnje. I da vam pravo kažem, po mišljenju nas iz privatnog sektora te četiri stranice bolje da nisu bile napravljene, jer tako odudaraju od stvarnosti, a posebno od standarda EU-a.

I pitanje za gospođinu Labusa kao predstavnika Vlade i kao nekog ko je zadužen da sprovodi i brani ovu vrlo značajnu strategiju: na koji način privatni sektor može, u ovom slučaju zdravstvo, da utiče na predloge zakona, na zakonska rešenja, sistemska zakonska rešenja koja su ocenjena kao antireformska i to ne od nas, nego od OEBS-a i Saveta Evrope, ali nažalost, sve te primedbe do sada nestaju negde u tom moru administrativnog ćutanja ili birokratskog autizma. Znači, pitanje za gospođinu Labusa: na koji način mi možemo iz privatnog sektora da utičemo na zakonodavne aktivnosti i da ukazujemo na rešenja koja jednostavno ne dozvoljavaju reformu, a posebno ne reformu javnog sektora?

MILICA ĐILAS: Mi smo uključivali privatni sektor u izradu Strategije i to je bio čak predsednik. U ove okrugle stolove na kojima su učestvovali predstavnici administracije, učestvovali su i predstavnici Privredne komore, različitih odbora Privredne komore, a na ovaj poslednji okrugli sto koji je organizovan u Sava centru bili su pozvani i predstavnici svih strukovnih udruženja. Nije se odazvalo mnogo njih, to moram da kažem. Čak smo zvali predstavnike sindikata. Odazvali su se samo predstavnici Samostalnog sindikata Srbije. Znači, pokušali smo nekako da proširimo debatu.

Ima još i jedan deo koji bi vas se mogao ticati. On se nalazi u odeljku o građanskom društvu. Mislim na pojačanu ulogu strukovnih organizacija. I mislim da je to način na koji bi u budućnosti organizacije mogle da utiču na promenu ove strategije. Uloga strukovnih organizacija u onom prethodnom režimu, mislim na režim pre 5. oktobra

2000. godine, bila je oslabljena i ona je izgubila svoj značaj jer je bila često i zloupotrebjavana. Mislim da je pravi način uključivanja interesa ljudi koji rade u struci revitalizacija strukovnih udruženja. I to je jedan značajan deo snazhenja i aktivnog učešća građanskog društva. I mislim da je to put na koji u budućnosti, možda čak i u smislu izmena Strategije, treba delovati.

MIROLJUB LABUS: Očigledno da se vaše i naše mišljenja o reformi zdravstvenog sistema ne podudaraju, ali to i jeste svrha javne rasprave - sučeljavanje mišljenja. Koliko je meni poznato, strategija reforme zdravstvenog sistema je izrađena 2002. godine zajedno sa ekspertima Svetske banke. I ono što je rađeno u međuvremenu na zakonodavnim rešenjima proizilazi iz ove strategije i predstavlja implementaciju Strategije.

O tome je takođe bilo, koliko znam, dosta javne rasprave. I bilo je različitih mišljenja o ovim zakonima, posebno su stomatolozi izneli svoje stavove. Bilo je jako različitih mišljenja o profesionalnim udruženjima lekara i stomatologa, ali su na kraju te javne rasprave zakoni došli u Skupštinu i jedan broj njih je usvojen, a drugi je pred usvajanjem. Dakle, reforma zdravstvenog sistema je nešto što je urađeno u saradnji sa Svetskom bankom. Možda je dobro, a možda ste vi u pravu, pa postoje problemi, ali bila je javna rasprava i bilo je mnogo učesnika u toj javnoj raspravi.

Ono što sam ja zapamtio iz te javne rasprave, to je da li profesionalna udruženja lekara i stomatologa imaju pravo da oduzimaju licence lekarima ili ne. Lekarska struka je bila protiv toga. Ja ne znam zašto je bila protiv toga, pošto znamo da u svakoj profesiji postoje ljudi koji ne ispunjavaju te standarde i normalno je da njihova profesionalna udruženja vode računa o tome i brane i etiku i standarde funkcionisanja profesije. Znam za taj spor. Bilo je i nekih drugih sporova, ali prosto da ne ulazim ovog momenta u te detalje. Ministarstvo zdravlja je otvoreno za raspravu o svim tim pitanjima, iako je jedan deo zakona prošao.

Znači, rešenja nisu tabu, i ako se u praksi ne pokažu kao dobra, treba da se promene. To vredi za zdravstvo, vredi i za sve drugo. Ono što je problem za svaku vladu pa i za ovu, bilo bi za prošlu, biće i za neku novu - kako god menjate zakon, vi menjate sistem i vi menjate interese u okviru toga. I zašto se sedam meseci čekalo da se bilo šta uradi, recimo za Integrisano upravljanje granicom, što je važno da nam se ukinu vize sa zemljama potpisnicama Šengenskog sporazuma? Zato što neke službe moraju da se uklone sa granice. I bilo je neviđenih opstrukcija sa hiljade izmišljenih stvarnih i drugih razloga da bi se stvar odugovlačila. Tako je isto i u zdravstvu. Ako hoćete da modernizujete zdravstvo a ne samo da sipate pare u zdravstvo, na osnovu ideje da se usluge pružaju na podjednak način i od privatnog i od javnog sektora, onda treba ustupke dati privatnicima - kroz njihove privatne bolnice, klinike ili druge ustanove, da im se istovremeno omogućiti da u dopunskom delu radnog vremena pružaju te usluge. Ali, onda oni ne smeju da zloupotrebjavaju svoju poziciju i da otaljavaju pružanje usluga u okviru svog redovnog

radnog vremena. To je francuski sistem koji u Francuskoj dobro funkcioniše. To će i kod nas verovatno u jednom momentu dobro da funkcioniše, kad dosegne standarde u Francuskoj. Dakle, ideja je da se sarađuje i sa Evropskom komisijom i sa Svetskom bankom na daljem razvoju zdravstvenog sistema. I ne samo da se pare ulažu u opremu za bolnice nego istovremeno da se menja ceo sistem pružanja zdravstvenih usluga.

(Pitanje iz publike): Ja vas molim, gospodine Labus, da izdvojite ono što je u Nacionalnoj strategiji pod stavkom "hitno"?

MIROLJUB LABUS: Od velikih dokumenata koji nam trebaju to je svakako Ustav. Tu nema nikakvog dvoumljenja. Od drugih stvari mi moramo da sprovedimo Akcioni plan Evropskog partnerstva koji je za ovu godinu definisao 41 prioritetan zakon. Onog momenta kada zaključimo Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, tada ćemo praviti novi akcioni plan po godinama kada mislimo da možemo da ispunimo sve one obaveze koje ćemo preuzeti tim ugovorom.

Dakle, ove godine dve stvari čine realizaciju Evropskog partnerstva, to je 41 zakon iz Evropskog partnerstva gde smo tačno rekli šta u prvom, šta u drugom, šta u trećem i četvrtom kvartalu treba da se usvoji, i verujem da bi bilo apsolutno korisno da se usvoji novi ustav do kraja godine. Druga je početak pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.

(Pitanje iz publike): Ja sam Vujošević, saradnik Instituta za arhitekturu i urbanizam Srbije. Molim vas, naročito vas gospodine potpredsedniče Vlade, da mi odgovorite na sledeće pitanje: da li Vlada ima nekakav plan kako će da angažuje ta znanja koja imamo u zemlji za obavljanje ovog toliko tegobnog, dugoročnog i složenog posla? U poslednjih nekoliko meseci u više navrata sam slušao da mi možda ne raspolažemo kritičnom masom znanja za obavljanje svih poslova. Čuje se kako je u administraciji opšti stupanj obrazovanja o EU-u nedovoljan. Prema mišljenju mnogih komentatora, tu je veoma nepovoljan uticaj strančarstva na način vođenja javnih poslova

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: Ja bih pozvala i ostale naše paneliste da se kratko osvrnu na ovo pitanje. Ono se vraća kao bumerang. Često se iz Brisela čuje kritika da naša

zemlja za sada treba da se zadovolji ovim Procesom stabilizacije i pridruživanja, da smo još daleko od kandidature zato što imamo slabe "apsorpcione kapacitete". Mi, sa svoje strane, treba da se potrudimo da ih u tome demantujemo...

MIROLJUB LABUS: Znači, lako je prebacivati. I ja bih mnogo toga mogao da kažem o Briselu i o njihovoj birokratiji i kakve ekspertske kapacitete ima briselska birokratija. Jesu bolji eksperti od nas, ali su deset puta sporiji od nas zato što imaju svoja pravila, hoće uvek da izbegnu rizik i najlakše im je reći - vi ste zemlja zaostala, čekajte. Ja tvrdim da smo mi po tom pitanju ispred nekih zemalja koje su u formalnom smislu ispred nas. Ja imam pet godina iskustva sa Briselom. Možda je malo, možda je mnogo. I ljubili smo se i svađali smo se u međuvremenu, ali je ista stvar ostala. Brisel radi na dve brzine - sporo i sporije. Oni mogu nas da kritikuju. Tačno je, nismo mi savršeni, naša administracija može mnogo toga da uradi bolje, ali kod nas postoji učenje uz posao, što se kaže. I mi smo za ovih nekoliko godina jako mnogo naučili. I nema tu neke velike logike da li neko može ili ne može da prihvati evropske standarde. Samo postoji pitanje da li hoćete ili nećete. Ako hoćete, brzo se to prihvata.

I kod nas nemamo problema na nivou vrha te administrativne piramide. Imamo problem u sredini te administrativne piramide i to je svima nama jasno. Ali, kako proces bude dalje išao tako će se ta ekspertska sposobnost spuštati dole i to je ujedno deo procesa obrazovanja naše administracije i javnosti o evropskim integracijama.

Da se ne zavaravamo, šta su novinari znali pre pet godina o Evropskoj uniji, a šta danas znaju! To je ogromna razlika. Zato što se korak po korak pitanja postavljaju, pa ljudi imaju hiljade informacija, izvore informacija i to polako ide. I nisam ja uopšte skeptičan u pogledu apsorpcione sposobnosti ovoga društva, ove privrede, ovih institucija. Pitanje je samo da li ćemo mi zaista imati prioritet, stvarni prioritet da uđemo u EU. Sve možemo. Ja vam garantujem, granice možemo da sredimo za dve nedelje, sistem da se napravi za dve nedelje. Potpisujem. Da li će to uspeti? Neće. Zato što postoje hiljade otpora u okviru toga.

Dakle, nisam ja skeptičan po pitanju ljudskih resursa. Tvrdim da su na Balkanu naši resursi najbolji iako smo mi doživeli veliki odliv mozgova.

Što se tiče ekspertize, tu ne mogu da kažem da sve stvari stoje dobro. Što se Kancelarije za priključenje EU-u i mog kabineta tiče, mi smo apsolutno otvoreni za saradnju sa tim ekspertskim krugovima, kako god hoćete da ih nazovete, nezavisno od političkih linija. To ne mogu da tvrdim za sve druge delove administracije. Ekspertske znanja nema dovoljno u ovoj zemlji, ali ako postoji volja, to je nešto što može jako brzo da se nadoknadi.

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: Bugarska je Evropski sporazum, pandan našem Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, potpisala 1993. godine. Gospođo Đilas, da li veruje-

te da je 1993. godine Bugarska, koja ima približno isto stanovnika kao i mi, imala znatno snažnije i razvijenije administrativne i ekspertske kapacitete nego mi danas?

MIROLJUB LABUS: Izvinjavam se Milici, moram da dodam. To je politička stvar. Mi smo kažnjeni što se ovoliko odugovlači sa našim sporazumom. Mi smo bili spremni mnogo ranije. Ja sam verovao da ćemo ga potpisati najkasnije 2003, jer smo bili i tada u boljem položaju nego što je

bila Bugarska 1993. ili što je bila Makedonija kad je dobila Sporazum o stabilizaciji i priključenju. Ali, to je ono na šta sam upozoravao - ugled zemlje. Mi nismo imali taj ugled koji je stvarao političku volju u Evropi da se tog momenta potpiše Sporazum. Danas smo se malo više približili tome. Saradnja sa Hagom je apsolutno jedan od faktora koji je tome doprineo i ako sutra nemamo potpunu saradnju sa Hagom i ako sutra nemamo Ustav i ako sutra ne rešimo na jedan elegantan način naše odnose sa Crnom Gorom ili Kosovo, naš će ugled ponovo biti slab. I ponovo će neko reći - treba nešto da se oduži, nemojte ovo, nemojte ono. Ali to moraju da znaju ljudi koji vode državu, ne samo ljudi koji su u vladi, da je ugled zemlje toliko važna stvar za ubrzanje ovog procesa da verovatno nema važnije stvari od toga. Izvinite, Milice.

MILICA ĐILAS: Profesor je već iscrpeo neke teme o kojima sam htela da govorim. Ako sam rekla nekad da nema dovoljno znanja, mislim da sam se ogrešila, zato što znanja ima i u administraciji, a verujem da ga ima i van administracije. Ono što je potrebno promeniti jeste način funkcionisanja neke procedure koji bi omogućavao nekakvu bolju pokretljivost ljudi i zadržavanje kvalitetnijih ljudi na pozicijama, njihovo motivisanje da dobro rade. Ja sam ubeđena i ovaj proces izrade Strategije me je dodatno uverio u to da sposobnih ljudi u administraciji i van nje ima dovoljno.

Ono što je bio problem sa pridruživanjem Srbije i Crne Gore EU-u bili su politički problemi. Jednostavno, ako treba da zaključite sporazum o uspostavljanju zone slobodne trgovine sa EU-om, a međusobno niste usklađeni u tom

smislu, kao što je to bio slučaj sa Srbijom i Crnom Gorom do usvajanja dvostrukog koloseka, to onda nikakva administracija ne može da reši. To se ili rešava na političkom nivou ili se ne rešava. Mi smo to rešili tako što je EU uvažio naše specifičnosti, da tako kažem. Znači, mi smo godinu dana govorili: uvažite naše specifičnosti, mi ne možemo da se harmonizujemo. I EU nam je nakon ubeđivanja izašao u susret i uvažio naše specifičnosti. A to što smo došli u tu situaciju nije rezultat nesposobnosti naše administracije i njenog neznanja.

Već krajem 2001. smo došli u situaciju da nemamo konsenzus oko tri važne stvari. Jedna je saradnja sa Haškim tribunalom, jedna je odnos sa Crnom Gorom unutar zajedničke države i da li te zajedničke države treba da bude, i treća je šta je prihvatljiva cena reforme.

Znači, različite stvari su bile bitne u različito vreme. Nekad je dominirala harmonizacija odnosa sa Crnom Gorom, nekad saradnja sa Haškim tribunalom, nekad to što vam neko obećava da će hleb da košta tri dinara. Ali, u suštini oko toga konsenzusa nije bilo. I ja mislim da nije nepravda što su ove druge zemlje, možda su imale manje znanja, ali nije nepravda što su išle brže jer neke od tih problema nisu imale (odnos sa Crnom Gorom i Haški tribunal), ali oko ovih drugih su uspeli da se dogovore.

Znači, ono što je bitno je da će pristupanje EU-u, kada se budu razrešili ti visokopolitički problemi, a to su: odnos sa Crnom Gorom, Hag i Kosovo, postati jedna tehnička stvar, usvajanje tehničkih standarda. Znači, način približavanja tehničkim standardima, ali to će biti više tehnički posao. Prethodnih godina procesom evropske integracije u Srbiji dominirale su političke teme i to jednostavno ne odražava po meni ni neznanje ni nesposobnost ljudi koji su na različite načine uključeni u proces. To jednostavno odražava političke prepreke koje smo imali i zbog kojih je naša tranzicija teža. I znači, potrebna je politička volja da bi se neke od tih stvari rešile.

ORDANA MATKOVIĆ: Ja mislim da su ove promene stvarno bile šok i za administraciju. Sećam se kako je to bilo 2000. godine, jer sam bila i u onoj čuvenoj prelaznoj vladi. Kao i u svim drugim oblastima, suočavate se sa prosekomb Srbije, imate i kvalitetne i manje kvalitetne ljude, one koji su više spremni da rade i oni koji su spremni samo da izbegavaju. Činjenica je da je to zapravo bila jedna uspravna administracija koja je deset godina praktično otaljavala posao, bili su plaćani pa nisu ni radili. I starosna struktura je bila takva, u administraciji je bilo mnogo onih koji nisu znali neki strani jezik. I naravno, izlazak u svet nije jednostavan, ako niste u stanju da pročitate i da pratite šta se dešava u drugim zemljama.

Ali mislim da se stvari svakako kreću u nekom pozitivnom pravcu. Ako pogledate opšti presek, sigurno postoji napredak. Ja se sećam koliki je to bio napredak za ljude iz Ministarstva za socijalna pitanja. Zamislite kad ste 2000. godine bili u situaciji da niko nije hteo da razgovara s vama i da vas doživljava kao najstrašniju Miloševićevu administraciju, a onda 2001. godine odete u Mađarsku,

Poljsku, Češku, gde vas prime na visokom nivou i sa uvažavanjem i kada ste u situaciji da gledate tuđa iskustva. Naravno, to je za mnoge ljude bukvalno postao i izazov, shvatili su to kao priliku.

Zatim su počeli sve veći kontakti sa Slovenijom, sa Hrvatskom, prosto zbog toga što ne postoji jezička barijera, a u mnogim stvarima su oni otišli ispred nas. Ja verujem da se i našoj administraciji diže kosa na glavi kad se pomene edukacija i trening zbog toga što sad ima previše tih inicijativa, ima previše inicijativa vezanih i za pisanje izveštaja. Sad odjednom imate zahteve od raznoraznih međunarodnih partnera da se pišu izveštaji. To je jako teško, i treba naći meru.

Onda počinje koordinacija između ministarstava. Onda se svaki drugi dan upućuju zahtevi da uputite nekog iz vašeg ministarstva za tu i tu komisiju, pa se istovremeno radi nacionalni plan akcije za decu, pa strategija smanjivanja siromaštva, pa evropske integracije. To su užasna opterećenja i jako veliki izazovi, ali mislim da se kroz to i mnogo uči. Naravno, postoje slabe karike, ali se ipak krećemo napred. I mislim da je jedno od rešenja upravo to da što više pokušavamo kao država da negde te procese kanališemo i da ih približavamo nekoj formi, da ne bismo rasipali resurse i da bi to prosto moglo da se izdrži.

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: G. Lopandiću, vi ste se već osvrnuli na tu temu, doduše vezano za našu diplomatsku službu, ali možda imate još nešto da dodate o odnosu političke volje i administracije. Evo, i Milica Đilas je rekla da bez političke volje administracija može da se ubije od posla, a da ne stigne negde daleko.

DUŠAN LOPANDIĆ: Slažem se s tim. Ja sam počeo da radim u administraciji još kad je bila savezna država. Tad su bila pravila koja su uspostavljena u neka vremena i koja su razvijana. To je bila zemlja koja je bila lider nesvrstanih i tako u međunarodnim odnosima funkcionisala i koja je imala daleko solidnije procedure rada nego što su danas. Danas se to tek polako izgrađuje.

Mogu da konstatujem iz prakse da mi nemamo problem sa mladim ljudima koji dolaze sa tržišta rada. Oni su kvalitetni, jako kvalitetni, ali nemaju iskustva. Često nikad nisu bili u inostranstvu, ali znaju jezike i znaju svet bar preko televizije i interneta, ali je problem da ih zadržimo. Veliki je problem kako da zadržimo te ljude i kako da se taj srednji kadar, što je pomenuo i potpredsednik Vlade, izgradi na duži rok. To je još nerešeno, zato što su materijalni uslovi takvi kakvi jesu u državi.

Mislim da smo mi kao zemlja i dalje hendikepirani, kašnimo u odnosu na druge i to se odražava na tu institucionalnu konkurentnost zemlje. Koja zemlja u Evropi nema pridruženi status? Dve-tri. Koja zemlja nije članica STO-a? Samo mi i Bosna i Hercegovina. To su još neke stvari koje moramo da postignemo.

I moram da kažem, kad je reč o edukaciji, drugi su koristili to što smo mi bili u izolaciji. Ja znam bugarske primere, koliko su njihovi instituti iskoristili ovih deset godina zato što srpskih instituta nije bilo nigde. Nama je bilo za-

branjeno da se pojavimo bilo gde. Aerodrom u Budimpešti se razvijao, dok je naš propao. Prosto rečeno, mi kasnimo.

Ono što mislim da je ključno, što nema veze sa administracijom, to je pitanje edukacije, obrazovanja uopšte, koliko ova zemlja daje sredstava i koliko može da daje u reformu obrazovanja i u nauku generalno gledano. Mislim da je to nešto što bi trebalo da nam bude važno na neki srednji rok i neki duži rok i čime možda ne možemo da se pohvalimo u ovom momentu.

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: To se i u strategiji pominje kao problem. A što se kapaciteta tiče, hajde da se nadamo da važi ona francuska poslovice da apetit dolazi s jelom, tako da što više poslova bude nametano, biće i ljudi koji će biti spremni njima da se bave. Poslednje pitanje iz publike.

NEBOJŠA BUGARINOVIĆ: Vrlo kratko pitanje. Tiče se tih katalizatora koji mogu kao i u hemiji da ubrzaju procese. Jedan od najvažnijih su ipak novčana sredstva EU-u. Bilo je dosta reči poslednjih meseci da se može desiti da nam ne budu dostupna mnoga sredstva, da će oni koji su dospeli ispred nas da pokupe kajmak. Može li se desiti da ostanemo bez tih sredstava? Možemo li se ipak nekaako nametnuti da ozbiljnije deo tih sredstava pridobijemo za sebe?

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ: Pretpostavljam da je pitanje za gospodina Labusa koji je nedavno stigao iz Londona, pa može nešto o tome da nam kaže. A što se tiče razlike u korišćenju pretpripravnih sredstava (IPA) za zemlje kandidate i potencijalne kandidate, da pomenem primer Bugarske. Bugarska je od 1990. do 1997. godine za poljoprivredu dobila ukupno 56 miliona evra. Od 1997. godine, kada je postala kandidat, ona samo za poljoprivredu dobija 56 miliona evra godišnje.

MIROLJUB LABUS: Mi nekoliko meseci vodimo jednu tihu diplomatiju, jednu zaista značajnu diplomatsku akciju da Evropska komisija redefiniše svoje principe vezane za takozvanu IPA. Nešto smo uspeali, ali to je dosta ograničeno. Uspeli smo da dobijemo obećanje da će fleksibilnije da se koriste ta sredstva, znači bliže onim potrebama koje mi imamo i da ćemo mi imati veću ulogu u definisanju tih prioriteta.

To je bio problem sa sredstvima iz programa CARDS, zato što je CARDS po svojoj ideologiji imao dve faze. U prvoj fazi to je bila fizička rekonstrukcija zemlje gde su se davala znatna sredstva za ekonomsku podršku, ali pre svega za infrastrukturu, elektroprivredu, energetiku, i nešto za socijalna davanja. A onda se u drugoj fazi CARDS okrenuo izgradnji institucija, pored infrastrukture.

Mi ćemo imati isti nivo pomoći *per capita* u narednih nekoliko godina dok ne postanemo zemlja kandidat. To znači negde oko 25 evra po glavi stanovnika godišnje. To je nekih dvesta do dvesta pedeset miliona evra godišnje. To je suma koju smo dobijali preko CARD-a i do sada.

Naravno, to je razlog više da manje kukamo, a pre da uradimo svoj deo posla i da postanemo zemlja kandidat.

Tehnički rečeno, mi možemo da tražimo da postanemo zemlja kandidat istog dana ili sutradan kad se potpiše Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, kao što su učinili Slovenci, ili u nekom kratkom roku. Mislim da pre 2008. godine i nema smisla da to tražimo, dok se ne vratimo sa tog duplog koloseka na jedan kolosek. Jer, na osnovu ove politike duplog koloseka mi i ne možemo da uputimo takav zahtev, a kamoli da dobijemo status kandidata.

Znači, tada u nekim kasnijim fazama, biće više sredstava nego danas, ali to ne znači da nešto ne možemo da uradimo. I ono što ja pokušavam i pretpostavljam da ću možda imati uspeha u tome, jeste da dva procesa povežem – *twinning* proces, koji se, nažalost, nije baš pokazao tako efikasnim kod drugih zemalja, možda će kod nas biti efikasniji, i da to upotrebimo za izgradnju institucija. Znači, ne samo ekspertska tehnička pomoć u onom osnovnom smislu reči, nego i neka finansijska podrška za izgradnju institucija kako bi više sredstava iz CARDS-a mogli da preusmeravamo na neke druge potrebe, pre svega na poljoprivredu i proizvodnju hrane, ne zato što sada mi iz nekog razloga treba zaista više da podržavamo naše seljake, nego zato što treba da im omogućimo da konkurišu na isti način sa seljacima u drugim evropskim zemljama. Jer, kad potpišemo Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, polako će doći do smanjivanja zaštite. Njihovi seljaci imaju veliku podršku. Naši nemaju dok ne postanemo kandidati. I to je moj najveći argument da je tehnički neizvodljivo tražiti da se smanjuje zaštita, ako istovremeno ne pojačavamo konkurentsku sposobnost u našim sektorima.

Pretpostavljam da će odgovor da bude da ćemo praviti neke kaskade u smanjenju stopa zaštite, pa da ćemo imati neki grejs period za nekoliko godina u pogledu te zaštite, pa onda da idemo brže dok zaista ne dobijemo više sredstava. Ali ta loša strana ima i svoju dobru stranu. Mi moramo da ponovimo taj dobar agresivni metod koji je primenila Slovačka. I ona se nametnula Evropskoj uniji u momentu kad su je svi otpisali. I danas Slovačka ima najbolji sistem za privlačenje stranih investicija.

Znači, ako ne možemo toliko mnogo sredstava da dobijemo od Komisije preko instrumenata pomoći, moramo na drugoj strani da nađemo rešenje i da više insistiramo na privatnom sektoru i na onim multilateralnim institucijama u okviru Evrope koje će to da podržavaju. Time što ćemo dobiti Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, značajno će biti smanjen rizik za investicije. Jer, zna se koja su pravila u Evropi i mi idemo u skladu s tim pravilima i zna se da time Evropa preuzima i jednu drugu implicitnu obavezu očuvanja stabilnosti celog regiona.

Tako, iako smo u prvi mah svi bili malo razočarani time što neće biti toliko sredstava iz kohezionih fondova koliko je bilo za ovih deset zemalja, ne treba da kukamo, nego treba da nađemo rešenje koje će na drugi način, dugoročno, čak bolje da dovede do iste stvari, a to je do privlačenja stranih investicija bez kojih nema ni podizanja konkurentne sposobnosti ni novih radnih mesta. ■